

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. כתנות כהונה שבלו מועלין בהם.....2
- ב. מועלים בחדתין ואין מועלים בעתיקים.....2
- ג. חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה.....3
- ד. כאימרא כדירים כעצים כאישים כהיכל כמזבח כירושלים.....4
- ה. הלכה כר"מ במעשר.....7
- ו. והלכה כר' יהודה בהקדש.....7
- ז. כרם רבעי ... חומש ... ביעור ... יש לו.....8
- ח. כולו לגת.....10
- ט. שילח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני חנווני מעל לכשיוציא.....10
- י. הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה ... כגון דיהיב ניהליה בטיבליה.....11
- יא. הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה ... כגון דיהיב כשהוא סמדר.....13
- יב. ודלא כר' יוסי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי.....14
- יג. משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשנים נותן סלע ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו.....15

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

דף נד.

א. כתנות כהונה שבלו מועלין בהם

כתנות כהונה¹ שבלו מועלין בהן² כשאר קדשים, והחדשים, הואיל וניתנו ליהנות בהן³ אין מועלין בהן.

ב. מועלים בחדתין ואין מועלים בעתיקים

בכל מדינה ומדינה⁴ כשגובין השקלים משלחין אותן ביד שלוחים למקדש, ויש להם לצרף אותן בדינרי זהב מפני משאוי הדרך, והכל מתקבץ למקדש ומניחין אותן בלשכה אחת מן הלשכות במקדש וסוגרין כל דלתותיה

¹ רמב"ם הלכות מעילה פרק ה הלכה יד

² אני תמיה בדין זה טובא דהא קי"ל דכל דבר שנעשה בו מצותו שוב אין מועלין בו וכדאיתא בפ' כל שעה (דף כ"ו) ובכמה דוכתי, וכי תימא שאני בגדי כהונה דכיון דרחמנא אמר בבגדי כ"ג והניחם שם ואמרינן בפ' קמא דיומא (דף י"ב) דטעונים גניזה וכיון דאשמעינן קרא בבגדי כ"ג דאף שנעשה בהם מצותם שיש בהם מעילה מינה ילפינן נמי לבגדי כהן הדיוט שאף שנעשה בהם מצותם שיש בהם מעילה, הא ליתא דא"כ יהיו טעונים בגדי כהן הדיוט גניזה ואילו בפרק החליל (דף נ"א) תנן מבלאי כהנים ומהמייניהם מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין, וכי תימא דשאני שמחת בית השואבה דלכבוד הקרבן היו עושין דא"כ גם מבלאי בגדי כ"ג יעשו פתילות לקודש ולשמחת בית השואבה ואילו מדברי רבינו פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ה' והל' ו' נראה דס"ל דלא היו עושין פתילות כי אם מבגדי כהן הדיוט אבל מבגדי כ"ג לא והטעם ע"כ הוא משום דרחמנא אמר והניחם שם שיהיו טעונים גניזה ואפי' למנורה לא היו עושין מהם פתילות הן אמת דבירושלמי פ' החליל הלכה ג' מצאתי תני מבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות שבפנים ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין את הנרות שבהן. וכפי דברי הירושלמי הללו נראה דלעולם דין בגדי כהן הדיוט ובגדי כ"ג שוין הם בדינם וטעונים גניזה אלא דלצורך מצוה התירו אלא דבגדי כ"ג שקדושתם יתירא יחדו אותם למנורה ובגדי כהן הדיוט יחדו לשמחת בית השואבה אך לרבינו דס"ל דמבגדי כ"ג לא היו עושין פתילות קשה מה שהקשיתי והדבר אצלי צריך תלמוד. משנה למלך שם. עם שאלת המחילה קושיא ליתא דלפי מ"ש התוס' בפ' במה מדליקין דף כ"א ד"ה שמחת בית השואבה שאני דתריין ר"י דכיון דלכבוד הקרבן עביד חשיב צורך קרבן וליכא מעילה, נקיים אנחנו מהדין ערעורא דהרי כתב רש"י בפ' כל שעה דף הנזכר עלה דהואיל ונעשה מצותו אין בו משום מעילה וז"ל דמשום דנעשית מצותו ואין בו צורך גבוה עוד יצאה מכלל קדשי ה' ע"כ. ובבגדי כהונה שבלו נהי דאינן ראויים עוד לעבוד בהם משום דאין עניות במקום עשירות מיהו עדיין לא יצאו מכלל קדושתם דאכתי יש בהם צורך גבוה וקיצין פתילים ולאורה הם צריכים לכבוד הקרבן דצורך גבוה הוי ואין זה בכלל נעשית מצותו דלחולין ודאי לא נפיק כדכתבו התוספות התם דמהאי טעמא אמרינן דלא חשיב מועל בהדלקתם כיון דחשיב צורכי גבוה וכיון דלא נעשית מצותם לגמרי מועלים בהם וק"ל. מחנה ישראל שם. ולענ"ד לא היה צריך לזה דהרי בגדי כהונה בכל שהוא הם נפסלים כמ"ש רבינו פ"ח דכלי המקדש הל' ה' דאם נעשו צואין אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן וכן אם בלו וכו' הרי שאף שעדיין הם ראויין ללבוש משום כבוד גבוה בה' הם פסולים דלפי חשיבותן כך הוא פיסולן וכיון שכן לא נקרא זה נעשית מצותן דהרי עדיין ראויין וכן מצאתי לאחר קדוש מדבר בשיטה מקובצת לקידושין שנדרפס מחדש עיין שם. מעשה רקח שם

³ אף שזה אליבא דר"מ ומשמע דלר"י מועלין מ"מ דוקא לרב הוא דמוקמינן כן אמנם למסקנא דר"מ ס"ל בשוגג אין מתחיל א"כ יש לומר דכו"ע ס"ל דאין מועלין מטעם שניתנו ליהנות בהן. הר המוריה שם

⁴ רמב"ם שקלים פרק ב הלכה ד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

במפתחות וחותמין עליה חותמות וממלאין מכל השקלים שיתקבצו שם שלש קופות גדולות שיעור כל קופה כדי שתכיל תשע סאין והשאר מניחין אותו בלשכה, וזה שבתוך הקופות הוא הנקרא תרומת הלשכה וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקופות הוא הנקרא שירי הלשכה.

ותורמין את הלשכה בשלשה פרקים⁵, בראש חדש ניסן, ובראש חדש תשרי קודם יום טוב או אחריו, וקודם עצרת בחמשה עשר יום, וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש קופות הגדולות בתשרי ומסתפקין מהן עד שיכלו עד ראש חדש ניסן, ובראש חדש ניסן תורמין מתרומה חדשה, ששוב אסור להסתפק יותר מהתרומה הישנה,

לא הספיקו להן השקלים שבשלש קופות הגדולות וכלו עד שלא הגיע ניסן חוזרין ותורמין משירי הלשכה. ולכן⁶ מועלים גם בשירי הלשכה שמא יצטרכו להן לבסוף.

הגיע ניסן שא"א להשתמש בהן יותר, לעולם אין⁷ מועלין בשירי הלשכה.

ג. חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה

מזבח העולה וההיכל והעזרות נעשין⁸ משירי הלשכה, ויש חולקים⁹ ופוסקים שבאין מקדשי בדרך הבית.

⁵ שם הלכה ה'.

⁶ חזו"א מנחות סי' כ"ח סק"ט.

⁷ רמב"ם מעילה פרק ו' הלכה יג, ובזה מיושב שלא יסתור שבשקלים משמע שמועלים בשירי הלשכה והכא כתב שאין מועלים וכן הקשה באור יקרות כאן, ולפי החזו"א הנזכר התם קודם ניסן, והכא לאחר ניסן.

⁸ ואין נעשה מקדשי בדה"ב שהוא רק לתיקון הבנין, אבל הבנין עצמו בא משל צבור והוא משירי הלשכה שבאין לכל צרכי הצבור.

⁹ מאירי בשקלים פ"ד ובכתובות ק"ו וב"פ רש"ם.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

הכבש שהיו בונין¹⁰ מהר הבית להר המשחה כלומר הר הזיתים, שעליו מוציאים פרה אדומה, וכן הכבש שמוציאים עליו שעיר המשתלח¹¹, שניהם נעשין¹² משירי הלשכה.

וכן אמת המים שבירושלם¹³, וחומת ירושלם וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר, כגון¹⁴ לחפור בה בורות שיחין ומערות ותיקון רחובותיה ושוקיה ולעשות חריצין סביב העיר ושמירת העיר ומסילות הדרכים ותיקון השווקים וכן עזרת נשים והחיל¹⁵ וכל מה שחויץ לעזרה באין משירי הלשכה.

וזהו רק לאחר ניסן¹⁶, שכבר אין תורמים לצורך קרבנות כמו שהתבאר ולב ב"ד מתנה על זה, אבל קודם ניסן תוך שנתו אין נוטלין משירי הלשכה לדברים אלו, שמא יצטרכו מהן לקרבנות צבור.

וגוי שהתנדב מעות לדברים האלו¹⁷, או שהתנדב לעשות עמהם בחנם אין מקבלין ממנו ואפילו גר תושב¹⁸, שנאמר¹⁹ (עזרא ד פסוק ג) לא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת בֵּית לַאלֹהֵינוּ וְנֹאמַר (נחמיה ב פסוק כ) וְאֶנְחֵנוּ עִבְדֵּי נָקוֹם וּבְנֵינוּ וְלָכֶם אֵין חֶלֶק וְצִדְקָה וְזִפְרוֹן בִּירוּשָׁלַם.

ד. נאימרא כדירים נעצים נאישים כהיכל כמזבח בירושלים

¹⁰ רמב"ם הלכות שקלים פרק ד הלכה ח

¹¹ כמבואר ביומא סו.

¹² דכבש פרה מעלה בעלמא הוא מפני הטומאה שלא יטמא המוליכו ואינו צורך הפרה וכן כבש שעיר אינו צורך הקרבן אלא שלא יתלשוהו הבבליים ולכן אין בא מתרוה"ל רק משירי הלשכה כ"כ תלמיד רשב"ש וכ"כ הרא"ש דהני אין צורך קרבן ורש"ם פי' משום דכבשים אלו בנין הם וכל בנין בא משירי הלשכה כדבסמוך גבי היכל ועזרות

¹³ שהיתה עוברת בעזרה לשטוף את העזרה ואם צריכה תיקון מתקנין אותה משירי הלשכה ומ"מ אין נקראת צורך קרבן ולכן באה משירי הלשכה. רא"ש ורע"ב ורבנו משולם ותלמיד רשב"ש וכ' רבנו משולם אף על גב שיוצאה מעזרה כיון שנמשכת גם לתוך העיר באה משירי הלשכה ככל צרכי העיר.

¹⁴ רא"ש ורע"ב ומאירי ושטמ"ק כתובות ק"ו בשם רש"י במהדו"ק ותלמיד רשב"ש

¹⁵ רש"י כתובות ק"ו ב' וזה אפי' להפוסקים דההיכל ועזרות מקדשי בדה"ב

¹⁶ תלמיד רשב"ש, שקל הקודש שם עג.

¹⁷ אף על גב דמקבלין מהן קרבנות כמש"כ רבנו בפ"ג ממעה"ק וגם לבדק הבית אף שאין מקבלין ממנו מ"מ אם נטלו אין מחזירין לו אא"כ הי' דבר מסוים כמש"כ רבנו בפ"ח ממתנ"ע ה"ח אבל לחומת העיר ומגדלותיה ושאר צרכי העיר אין מקבלין מהן כלל כמש"כ לא לכם ולנו וגוי' שלא יאמרו אח"כ שיש להם חלק בירושלים שמשמר ז' מצות מ"מ גוי הוא ואין מקבלין ממנו וכן הכותים אין מקבלין מהן

¹⁸ כך נאמר שם וישמעו צרי יהודה ובנימן כי בני הגולה בונים היכל ליקח אלהי ישראל: ויגשו אל זרובבל ואל ראשי האבות ויאמרו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם ולא ולו אנחנו זבחים מימי אסר חדן מלך אשור המעלה אתנו פה: ויאמר להם זרובבל וישוע ושאָר ראשי האבות לישראל לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו כי אנחנו יחד נבנה ליקח אלהי ישראל כאשר צונו המלך בורש מלך פרס

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כבר התבאר במסכת נדרים דף י: שעיקר נדר²⁰ האמור בתורה²¹ הוא שיתפס בדבר הנדור כגון שאמר כבר זה עלי קרבן או כקרבן²². או שאמר יאסר עלי כבר זה, או שאמר כבר זה עלי איסר, כל אלו הלשונות וכיוצא בהם הם בכלל לשון נדר האמור בתורה אף על פי שאין שם הזכרת שם ולא בינוי.

ולאו דוקא²³ מתפס בקרבן אלא הוא הדין מתפס בכל דבר הקדוש בקדושת הפה²⁴, כגון שאמר כבר זה כאימרא, שפירושו כשה²⁵, ומשמעו כשה הידוע, ואומרים אנו ודאי כשה של קרבן אמר, שסתם נדרים להחמיר, ואסור.

וכן אם אמר כבר זה כדירים, מפרשים ליה כדיר של קרבנות אמר²⁶. וכן אם אמר כמזבת, כהיכל, כירושלים²⁷, כעצים כאישים²⁸ או כאחד מכל משמשי המזבת, כל אלו בכלל נדר הם שתולה בדבר הנדור ואסור.

²⁰ שו"ע סימן ר"ד סעיף א ומ"ז ס"ק א

²¹ הרמב"ם ס"ל דעיקר הנדר האמור בתורה הוא שיאמר דבר זה אסור עלי והתורה נתנה לו רשות שיאסור האדם על עצמו או על אחרים מה שירצה אלא שאם רצה להתפס צריך שיתפס בדבר הנדור ולא בדבר האסור. וכ"כ הר"ן בריש נדרים וז"ל עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי ובין שהתפסו בדבר אחר בין שלא התפסו זהו נדר האמור בתורה אלא דהיכא דהתפסו בעינן שיתפסו בדבר הנדור ולא בדבר האסור ע"כ. וכ"כ בריש פ"ב דף י"ד וז"ל נראה בעיני דה"פ דסבירא לתלמודא דלאשמועינן דמתפס בדבר הנדור מתסר לא צריך קרא דכיון דהאומר כבר זה אסור עלי הוי נדר כי אמר נמי כקרבן אסור קאמר ולא גרע מידות. והטור ביו"ד ריש סי' ר"ד כתב עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפס בנדר הנדור כגון שאמר כבר זה עלי כקרבן או שאמר אסור עלי כבר זה דהוי נמי נדר ע"כ. וכן נראה שהיא דעת הרא"ש שכתב בריש נדרים וז"ל עיקר נדר האמור בתורה הוא שמתפס החפץ בדבר הנאסר על ידי איסור פה כגון קרבן או הקדש ע"כ. וכן נראה שהוא דעת התוס' שכתבו בריש נדרים וא"ת מהו עיקר הנדר וז"ל דנדר עצמו הוא עיקר כו' לכן נראה דעיקר הנדר כשהוא אומר כבר זה עלי קרבן וכי ידור נדר אתי למימר דבעינן שידור בדבר הנדור ע"כ. ובב"י השיג עליו שם וז"ל ומ"מ לשון נמי אינו מדוקדק דאדרבא יותר עיקר נדר הוא זה שיאמר דבר זה אסור עלי ולא יתפסו בדבר דכשהוא מתפסו בדבר אחר צריך שיתפסו בדבר הנדור ואם התפסו בדבר האסור שלא מחמת נדר הוא מותר ע"כ. (משנה למלך שם)

²² וכ"ש אם אמר קרבן עלי כבר זה (באר היטב שם ס"ק ב)

²³ שו"ע ונו"כ שם ב

²⁴ לאפוקי מתפס בדבר האסור כדלהלן דף יא יב. ש"ך שם א

²⁵ לבוש ומ"ז שם ב

²⁶ לבוש ומ"ז שם ג

²⁷ פי' הרא"ש דחומתיה משירי הלשכה אתו. והר"ן פירש כקרבנות שבירושלים. מ"ז שם ד, ש"ך ז

²⁸ ונראה דאם אמר כהר הבית לא אמר כלום משום דקדושתו אינו ע"י הקדש פה אלא שהתורה קידשה והוי כדבר האסור, ולכן גם אם אמר כארץ ישראל אף שהיא מקודשת מכל הארצות קדושתה הוי כדבר האסור ויראה לי דאם אמר כתוספת ירושלים הוי נדר משום דזה מקדשין ע"י חלות תודה כדאיתא ריש פ"ב דשבועות והוה כדבר הנדור ולא חש הש"ס למיחשבה משום דכל אלו דחשיב מוכרחים להיות וזה אינו בהכרח כמובן. ערוך השולחן שם סעיף יז

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אמר טמא²⁹ או נותר או פיגול מה שאוכל לך³⁰ אסור³¹, שתולים כונתו בטומאת קדשים שהם דבר הנדור, וכן נותר ופיגול של קדשים, כמבואר להלן דף יב.

אם אמר לא כשר, לא טהור, לא דכי, מה שאוכל לך. אסור. שכולן משמען לא יהא כשר אלא פסול בקדשים פסולים, לא יהא טהור אלא טמא בקדשים טמאים, לא יהא דכי אלא אסור בקדשים אסורים, מה שאוכל לך ואסור³².

ואם אמר בשלחן שבמקדש, הרי זה נדר. אבל אם אמר בשלחן סתם ולא הזכיר המקדש, ו"א³³ שאין זה כלום, שהרבה שולחנות של חולין הם שכיחי³⁴ ובהם נדר. מכל מקום בעם הארץ יש להורות שישאל עליו, שלא יהא פרוץ בנדרים. וי"א³⁵ שכיון שהתפיס בשולחן ודאי בשולחן הקודש התפיס והרי זה נדר.

אבל אם נדר בשולחן³⁶ כלומר שאמר כלשון שבועה אני נודר או נשבע בשלחן הן קודש או סתם וכן אם אמר כך באחד מכל כלי הקודש כגון אני נודר במזבח בהיכל וכדומה אינה שבועה כלל.

דף נד:

²⁹ לבוש שם

³⁰ ואם אמר לא טמא שאוכל לך לא נותר שאוכל לך לא פגול שאוכל לך ברמב"ם הלכות נדרים פרק א הלכה כא כתב שאסור, שמשמעו של דבר דבר שאוכל הוא שיהיה פגול או טמא לפיכך לא אוכל לך. ובאחרונים האריכו להקשות עליו שאין לזה שום הבנה דהא אדרבא הוא אומר שלא יהיה אסור מה שיאכל וכבר תמה על זה רבינו הב"י ורצה להגיה גירסא אחרת ע"ש ויש שתרצו דבתמיה קאמר וכי לא טמא שאוכל לך בתמיה וכן נותר ופגול [ב"ח] ורבינו הב"י הגיה לטמא לנותר לפגול בשב"א. ועיין בלח"מ שם.

³¹ ואינו צ"ל כנותר כפגול וכו' שכיון ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתסר לכולי עלמא. ר"ן במשנתנו ד"ה טהור משא"כ בשאר שאין שמן מורה איסור צ"ל כ בכ"ף הדמיון שכונתו כקדושתן

³² וכשאומר לא כשר לא מפרשינן ליה לא כשר אלא טריפה או נבילה, דזה לא הוי מתפיס בדבר הנדור, דטריפה ונבילה מעצמו הוא, וכבר אמרנו שאין מתפיסין אלא בדבר הנדור, וכמו שיתבאר טעמא עוד לפנינו. אלא מפרשינן ליה לא כשר אלא פסול, והיינו קדשים דשייך בהו כשרות ופסולות, והוי בדבר הנדור. וכי תימא מאי חזית דלמא לא כשר אלא נבילה קאמר, כבר אמרו חכמים ז"ל [נדרים יח ע"ב] סתם נדרים להחמיר, דכיון דדעתו להתפיסו בנדר אמרינן לדבר הנדור נתכוין. וכן כשאומר לא טהור אלא טמא, טומאה השייך בקדשים קאמר. וכן לדכי, פירושו אינו מותר אלא אסור בקדשים מפרשינן ליה דקאמר. לבוש שם.

³³ רמ"א שם

³⁴ וי"ל שטעמו הוא דבכל הדברים אם אין דעתו על שבמקדש דברי כסילות הן דאיזה שמן קדושה יש בהם אם לא של מקדש אבל שלחן יש שמוחזקים בקדושה קצת גם לא של מקדש כמו שולחנות שקורין עליהם בתורה בבבב"נ או שלומדים עליהם בבבב"ד ולכן י"ל שכונתו עליהם ואין זה כלום דאין בהם קדושה שהנדר יתפס בהם. כן נראה דעתו בזה. ערוך השולחן שם סעיף יח

³⁵ ט"ז שם ה' וש"ך ח וכתב הט"ז "ודברי הרב רמ"א כאן הם כשגגה היוצאת מלפני השליט ודברים אלו הרציתי לפני מו"ח ז"ל אחר שהדפים חבורו והסכים לדברי ואמר בפירוש שרמ"א טעה בכך".

³⁶ ש"ך שם ח

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ה. הלכה בר"מ במעשר

כבר התבאר לעיל דף נב. שמע"ש ממון גבוה³⁷ הוא³⁸, שנאמר (ויקרא כז פסוק ל) 'לה' הוא, בין בירושלים ובין חוץ לירושלים³⁹. ואין מקדשין בו את האשה, ואם קידשה בו אינה מקודשת בין בשוגג בין במזיד. לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו, עד שיתחלל⁴⁰.

ו. והלכה בר' יהודה בהקדש

עוד התבאר שם שהמקדש בהקדש⁴¹ של בדק הבית⁴², בשוגג כיון שמעל בשגגה נתחלל הקדש⁴³, הרי זו מקודשת⁴⁴. והוא ישלם קרן וחומש להקדש.

³⁷ ומ"מ דעת רבנו (בפ"ו מביכורים ה"ד) דעיסה של מע"ש חייבת בחלה וכן יוצאין ידי מצה במע"ש וידי אתרוג במע"ש כמש"כ רבנו בפ"ו מחמץ ה"ח ובפ"ח מלולב ה"ב אף על גב דבעי שלכם דכיון דיש לו זכות לאכלו מקרי שלכם לענין זה ויש חולקין בכל אלו. וכן מערבין במעשר שני בירושלים כמש"כ רבנו בפ"א מעירובין ה"ט וכן בהמת מע"ש בירושלים חייבת בבכורה כמש"כ רבנו בפ"ה מבכורות ה"ט וכ"ז מטעם הנ"ל. דרך אמונה שם קמב

³⁸ ומ"מ זכות האכילה שייך לו ואסור לשום א' ליטלו ממנו שזה שלו לענין אכילה ולכן מוסיף עליו חומש כשפודה דנחשב בעליו וכן מורישו לבניו מה"ט וזכות האכילה דוקא לבניו כדמשמע לקמן רפ"ה כתי' שני של הראב"ד בתו"כ בחקתי פ"ח ה"י וכ"כ הר"ש משנץ שם ובתי' הראשון בראב"ד שם כתב שא"א להורישו ואין היורש מוסיף חומש אבל רוב הראשונים דעתם כרבנו

³⁹ ועי' שעה"מ בפ"ו מחמץ ה"ח

⁴⁰ רמב"ם הלכות אישות פרק ה הלכה ד

⁴¹ רמב"ם הלכות אישות פרק ה הלכה ג

⁴² בהמת קדשי מזבח אינה כן אלא יש בה מועל אחר מועל עד כמה פעמים. רמב"ם מעילה פרק ו הלכה ה ועיין בספר שער המלך דהקשה על רבינו מסוגיא דקדושין נ"ד ב' יעו"ש וי"ל דרבינו מפרש דשם מיירי בקדשי בדה"ב עיין שם בפ"י המשניות. הר המוריה שם

⁴³ וזה שנהנה אחריו פטור. רמב"ם מעילה שם הלכה ג וכסף משנה שם ועיין תקנת עזרא שכתב ראיתי מפלפלין כאן דלרבא דס"ל דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, א"כ לא יצא ההקדש לחולין וישאר הקדש ויתוקן האיסור ולמה ימעול, ופלפלו ליישב ע"פ הא דכתב בספר ברית אברהם חלק אהע"ז סי' קכ"א דהיכא דאם נימא דאי עביד לא מהני יהיה היזק לאיש אחר לא אמרינן דאי עביד למ"ה, ומשו"ה המשחרר עבדו יצא לחירות אף על גב דעבר בעשה דלעולם בהת"ע דלא אמרינן אי עביד למ"ה כיון דיהיה פסידא להעבד, וה"נ אם נימא דלא מהני הרי יהיה הפסד להשני שלא יהיה רשאי ליהנות בו לכן לא אמרינן דאי עביד לא מהני, ולענ"ד בנידן דידן מעיקרא לא קשה מידי שהרי במעילה (דף י"ח) ובתו"כ אמרינן דאקשה רחמנא מעילה לעכו"ם, וכתבו שם התוס' ד"ה ואמר וימעלו דלהכי אקשה לעכו"ם שיתחייב על שינוי רשות, ואיך נימא דאי עביד לא מהני ובמה יתוקן האיסור הרי התורה חייבה על שינוי רשות ולא יתוקן האיסור עכ"פ ואין אני רואה להאריך בזה.

⁴⁴ ועיין אבהא"ו אישות שם ותמוה לפ"ז בהקדש דבשוגג קידש הרי יצאו לחולין בנמילתה ואיהו כי יהיב לאו ידי' יהיב ואמאי מקודשת, והקשה זה המאירי בקדושין דף י"ב ע"א, ועי"ש מה שתירץ

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ויביא אשמו כדין כל מועל בשגגה⁴⁵. ואם קידש בו במוזד, לא נתחלל הקדש אלא הרי הוא בהייתו⁴⁶, ואינה מקודשת⁴⁷.

ז. כרם רבעי ... חומש ... ביעור ... יש לו

פירות עין מאכל בשנה הרביעית להינטעו, הרי הוא קודש, שנאמר ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קדש הלולים ליי', ודינו שאת פירותיו היו מעלים לירושלים לאוכלם ואם הדרך היתה רחוקה, וקשה היה להביא את הפירות עצמם לירושלים, שהיו פודים אותם בכסף שהוציאוהו בירושלים על צרכי מוון, כדין מעשר שני.

הרוצה לפדות נטע⁴⁸ רבעי⁴⁹ פודהו כמעשר שני⁵⁰, ואם פדהו לעצמו⁵¹ מוסיף חומש. ודינו בשאר הדברים⁵² לענין אכילה ושתייה⁵³ ופדייה כמעשר. ובזה"ז פודהו על פרוטה כמע"ש.

וכשם שנוהג מצות ביעור במעשר שני כך נוהג מצות⁵⁴ ביעור בפירות נטע רבעי.

ומצותו שחייב אדם לבער מרשותו אחת לשלש שנים כל התרומות והמעשרות, שנאמר: (דברים יד פסוק כח כט) מְקַצֶּה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִיא וְהִנְחָתָּ בַּשָּׂעִרֶיךָ וְכָא הַלִּוִי כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָם

⁴⁵ שכל המועל בודון לוקה ומשלם מה שפגם מן הקדש בראשו, ומעל בשגגה משלם מה שנהנה ותוספת חומש, ומביא איל בשני סלעים ומקריבו אשם ומתכפר לו וזהו הנקרא אשם מעילות, שנאמר וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו וגו' ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמישיתו וגו', ושילום הקרן בתוספת חומש עם הבאת הקרבן מצות עשה. רמב"ם מעילה פרק א הלכה ג

⁴⁶ ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה מעל, כמה דברים אמורים כשמעל בקדש והוציאו בתורת חולין והקנהו לאחר, אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנה לאחר יש בו מועל אחר מועל. רמב"ם מעילה שם

⁴⁷ רמב"ם אישות שם

⁴⁸ רמב"ם הלעות מעשר שני ונטע רבעי פרק ט הלכה ב

⁴⁹ ובזמן הזה, מחללים את הפירות על מטבע, והפירות מותרים באכילה בכל מקום. דיני חילול פירות "נטע רבעי" שווים לדיני חילול "מעשר שני" כמבואר ברמב"ם שם הלכה א

⁵⁰ וכשהוא פודה מברך אקב"ו על פדיון רבעי ויתבאר לקמן ה"ו בעזה"י ואפשר לצרף חצי פרוטה ממע"ש וחצי מנ"ר ולחללן יחד על פרוטה וגם לעשות מהן פרוטה חמורה

⁵¹ אבל אם פדהו לחברו אין מוסיף חומש כדין מע"ש ברמב"ם שם פ"ה

⁵² עיי"ש ברמב"ם שאין פודין אותו עד שיגיעו לעונת המעשר שנאמר להוסיף לכם תבואתו עד שיעשה תבואה, ואין פודין אותו במחבר כמעשר שני והרי הוא ממון גבוה כמעשר, לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם נתנו בוסר, ועיי"ש בדרך אמונה

⁵³ שלא ניתן אלא לאכילה ושתי' וסיכה כמע"ש וכן כל הפרטים

⁵⁴ ואף על פי שהביעור הוא מצוה בפני עצמה, ואינה תלויה בוידוי, ויש שפמורים מן הוידוי וחייבים בביעור, מכל מקום לא מנוה מוני המצוות כמצות עשה מיוחדת וכללוה במצות וידוי

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ וְגו', בא ולימד שאם השהה מעשרותיו ונטע רבעי של שנה ראשונה ושניה לשמיטה, שיבערם מן הבית בשלישית⁵⁵.

ובכלל המעשרות⁵⁶ שחייבים לבערם⁵⁷ מעשר שני ונטע רבעי חלה מעשר ראשון תרומה ותרומת מעשר מעשר עני ולקט שכחה ופאה ובכורים.

כיצד מבער – נשארו בידו פירות מעשר שני של ודאי או נטע רבעי⁵⁸, או מעות פדיונם, הרי זה חייב לבערם מן העולם, פירות משליכם לים או שורפם⁵⁹. וה"ה שיכול לקוברן, אבל מעות שלא בני רקבון נינהו צריך לבער מן העולם, ויקצצנה⁶⁰ וישליכנה לנהר, ואם זורקה לים הגדול א"צ לקוצצה⁶¹. ומ"מ טוב לקוצצה גם בזה.

ואם יש לו מטבע גדולה של מע"ש ונטע רבעי⁶² או הרבה מטבעות גדולות יחלל הכל על פרוטה ויאבד את הפרוטה.

אבל אם כבר חילל המטבעות גדולות על פרוטות⁶³, ויש לו הרבה פרוטות לא יחללם עתה כולם על פרוטה, שאין מחללין פעם שני' המטבעות, אלא יאבדם כולם⁶⁴.

במה⁶⁵ דברים אמורים ששורף ומבער, כשנשארו אצלו פירות שאינו יכול לאכול כולן, קודם שיכנס יום טוב, ואם יכול ליתן לחבריו לאכלן יתן, אם באו לירושלים. (בזמן הבית) אבל אם נשאר תבשיל של מע"ש ונטע רבעי אינו צריך לבערו⁶⁶ שהתבשיל כמבוער, וכן יין ותבלין הרי הן כמבוערין⁶⁷.

וכל זה בירושלים ובזמן הבית, אבל חוץ לירושלים, אין תועלת במה שהוא תבשיל⁶⁸.

⁵⁵ רש"י עה"ת שם

⁵⁶ משער שני פ"ה מ"י

⁵⁷ ולכל אחד דר הביעור משלו בתרומה ותרומת מעשר שנשארו בידו כשהגיע זמן הביעור, חייב להוציאם מרשותו וליתנם לכהן, מעשר ראשון נותנו ללוי, ומעשר עני נותנו לעניים כמבואר ברמב"ם מע"ש פ"א ה"ח.

⁵⁸ ונראה דהיינו מה שחנט בשלישית אבל אם חנט ברביעית פטור דלא עדיף מתרו"מ, דרך אמונה שם לה

⁵⁹ רמב"ם שם

⁶⁰ תפא"י ועי' ס' התרומה ה' א"י וביו"ד ס' רצ"ד ס"ו

⁶¹ יו"ד שם וכ"ה בקו' ה' תרו"מ שהדפים ר"ז שפירא ז"ל

⁶² קו' ה' תרו"מ הנ"ל.

⁶³ כן הורה מרן ז"ל עפ"י הכו"פ הנ"ל כמ"כ לעיל בפ"ב ה"ב סק"י וכ"ה בקו' ה' תרו"מ הנ"ל שאת המטבע צריך לאבד.

⁶⁴ ואם חיללם מחוללים בין שחיללם בחזרה על המטבע הגדולה ובין על מטבע אחרת

⁶⁵ רמב"ם שם הלכה ט

⁶⁶ דעת רבנו דאפי' התבשיל כולו עשוי ממע"ש כיון שתבשיל הוא דבר שאינו יכול להתקיים וכבר מוכן הוא לאכילה הרי הוא כמבוער ויכול להניחו לאחר יום טוב ואינו עובר עליו וכן יין ותבלין שהן כמבוערין מיירי בתבשיל מהן או שאר הכנה לשתייה מיד (דרך אמונה שם מה

⁶⁷ וכ"ז דעת רבנו אבל כמה ראשונים (ר"ש ורא"ש ורע"ב) ס"ל דהא דתבשיל א"צ לבער הוא דוקא תבשיל שיש בו יין ותבלין כיון שאינן בעין או אפי' תבשיל שיש בו פירות כיון שנתבשל אין ניכר הפירות כ"כ ולכן הרי הוא כמבוער אבל תבשיל שיש בו פת ושמן של מע"ש כיון שניכר בעין חייב לבער וכ"ש בתבשיל שכולו ממע"ש

⁶⁸ דרך אמונה שם מהחזו"א

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

ח. כולו לגת

כרם ונטע רבעי⁶⁹ אין לו לא שכחה ולא פאה ולא פרט ולא עוללות⁷⁰, אלא כולו לבעל הבית ואוכלו בירושלים או בפדיון, ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות כשם שאין מפרישין ממעשר שני⁷¹, ואפי' אם פדהו קודם דר מלאכה פטור מתרומות ומעשרות. אלא כולו עולה לירושלים ללא כל הפרשה. או נפדה, והפירות מותרים ללא כל הפרשה, ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים כמעשר שני.

ט. שילח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני חנווני מעל לכשיוציא

השולח פרוטה⁷² ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ, ונזכר בעל הבית שהיא הקדש קודם שתגיע ליד החנווני, השליח מעל שהוא שוגג, ובעל הבית כבר נזכר, ואין המזיד חייב בקרבן מעילה⁷³,

נזכר אף השליח וידע שהיא הקדש קודם שתגיע לחנווני, שניהם פטורים מקרבן מעילה, ששניהם מזידין, והחנווני חייב כשיוציא אותה פרוטה

⁶⁹ רמב"ם שם פרק ט הלכה ד

⁷⁰ דכיון שהוא ממון גבוה פטור מכל הני וכולו לגת

⁷¹ ולפ"ד הרשב"א שפוסק מע"ש ממון הדיוט הוא כנ"ל פ"ג הי"ז ה"ה נ"ר וחייבין בכולן והעניינים פורדין לעצמן.

ע"י מנ"ח מצוה רכ"א

⁷² רמב"ם הלכות מעילה פרק ז הלכה ה

⁷³ ואם הוה העובדא להיפך שנוכר השליח ולא נזכר בעה"ב הבעה"ב חייב מעילה שהרי הוא שוגג כ"כ התוס' בקדושין (דף מ"ב ע"ב) ד"ה אמאי מעל ואין להקשות כיון דקיי"ל הקדש בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל א"כ כשנוכר השליח אינו מתחלל במזיד ולמה ימעול בעה"ב הרי ההקדש נשאר בקדושתו וכל קדושת דמים כשאינו יוצא לחולין ליכא מעילה דיש לומר דבתר משלח אולין וכיון דהמשלח שוגג שפיר מתחלל ההקדש ומשו"ה מעל הבעה"ב המשלח, והא דבנזכר בעה"ב והשליח לא נזכר השליח מעל התם שאני דכיון דנזכר בעה"ב אמרינן דודאי הוא שביטל השליחות כמש"כ רש"י בחגיגה (דף י"ז:) ע"ש אי נמי דבמעילה אחיובא מהדרין דהא כתיב תמעול מעל ריבה כבמעילה (דף י"ח ע"ב) ושאר מקומות ומינה דאם השליח הראשון עשה שליח שני באופן שלא היה בזה משום מעביר על דעתו של בעה"ב ע"פ דין, ובעה"ב והשליח השני היו שוגגים והשליח הראשון נזכר והיה מזיד נמי בעה"ב מעל ואם בעה"ב נזכר ושני השלוחים נשארו שוגגין השליח האחרון הוא שמעל ודו"ק והנה נסתפקתי בנזכר בעה"ב ולא נזכר שליח שהשליח מעל מפני שבעה"ב הוא מזיד אם הבעה"ב לוקה היכא דלא בעי התראה כגון אם הוא חבר למאן דס"ל כן, או דילמא כיון דהשליח משלם קרן וחומש ואשם שוב המשלח אינו לוקה, תקנת עזרא שם עיי"ש מה שהאריך

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

שנתערבה במעותיו, שהרי הוא שוגג, הודיעו לחנוני שפרוטה שנתנו לו הקדש, שלשתן פטורין, שהרי מוידין הם ונתפס המקח להקדש⁷⁴.

י. הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה ... כגון דיהיב ניהליה בטיבליה

הפודה⁷⁵ מעשרו לעצמו⁷⁶ בין שהוא שלו בין שנפל לו בירושה⁷⁷ בין שניתן לו בטבלו מתנה, או שמכרהו⁷⁸ לו בטבלו ואפי' נתנו לו או מכרו לו אחר מירוח וכן אם לקחו מן הגוי קודם מירוח הרי זה מוסיף עליו חומש, וכן אם מחלל המעות בירושלים על פירות מוסיף חומש, אם היה שוה ד' נותן חמשה⁷⁹, שנאמר (ויקרא כז פסוק לא) וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו.

ודוקא שנתנו לו בטבלו אולם לאחר שהופרש אולם כיון שמע"ש ממון גבוה⁸⁰ הוא⁸¹, שנאמר (שם פסוק ל) לָהּ הוּא, בין בירושלים ובין חוץ לירושלים⁸². כמבואר לעיל דף נב: לפיכך אינו נקנה במתנה, שאינו שלו ונשאר ברשות

⁷⁴ וכתב המל"מ שדין זה שהמקח נתפס להקדש הוא פלא בעיניו.

⁷⁵ רמב"ם הלכות מעשר שני פרק ה הלכה א

⁷⁶ אבל לאחר כבר התבאר שאין צריך להוסיף חומש בין שהפירות של אחר ובין שהמעות של אחר. ומותר לפדות מע"ש על מעות של חברו בין כשהפודה בעל המעות ובין כשהפודה בעל הפירות וא"צ להוסיף חומש ובלבד שיתנו רשות זה לזה, וכשנתן לו חברו רשות לפדות על שלו א"צ דעתו בשעת פדיו, ואפי' לא הי' לו מע"ש בשעה שהרשהו כיון שהמטבע בעולם והחילול הוא מידי דממילא והוא שליח של בעל המעות שפיר מהני השליחות. חזו"א מעשרות סי' ז' סק"ג ובקו' ה' תרו"מ שהדפים ר"ז שפירא ז"ל

⁷⁷ ואע"ג התבאר לעיל ולעיל דף נב. שמע"ש ממון גבוה אפי' יכול להורישו דיורש במקום אביו קאי ומקרי שלו ומוסיף עליו חומש ואפי' יש שני יורשים ומחללין בהסכמת שניהם מוסיפין חומש וכן כל ב' שותפין שמחללין בהסכמת שניהם.

⁷⁸ עיין משנה ראשונה חידושי מהרי"ח

⁷⁹ שהוא חומש מלבר שהוא רביע של קרן.

⁸⁰ ומ"מ דעת רבנו (בפ"ו מביכורים ה"ד) דעיסה של מע"ש חייבת בחלה וכן יוצאין ידי מצה במע"ש וידי אתרוג במע"ש כמש"כ רבנו בפ"ו מחמץ ה"ח ובפ"ח מלולב ה"ב אף על גב דבעי שלכם דכיון דיש לו זכות לאכלו מקרי שלכם לענין זה ויש חולקין בכל אלו. וכן מערבין במעשר שני בירושלים כמש"כ רבנו בפ"א מעירובין ה"ט וכן בהמת מע"ש בירושלים חייבת בבכורה כמש"כ רבנו בפ"ה מבכורות ה"ט וכ"ז מטעם הנ"ל. דרך אמונה שם קמב

⁸¹ ומ"מ זכות האכילה שייך לו ואסור לשום א' ליטלו ממנו שזה שלו לענין אכילה ולכן מוסיף עליו חומש כשפודהו דנחשב בעליו וכן מורישו לבניו מה"ט וזכות האכילה דוקא לבניו כדמשמע לקמן רפ"ה כתי' שני של הראב"ד בתו"כ בחקתי פ"ח ה"י וכ"כ הר"ש משנ"ן שם ובתי' הראשון בראב"ד שם כתב שא"א להורישו ואין היורש מוסיף חומש אבל רוב הראשונים דעתם כרבנו

⁸² ועי' שעה"מ בפ"ו מחמץ ה"ח

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

הראשון⁸³, אך השני יכול לאכלו כיון שנתן לו הראשון רשות, אבל אם פודהו השני אינו מוסיף חומש, שהמע"ש נשאר של הראשון, אא"כ נתן לו הטבל⁸⁴, והמקבל מפריש המעשר⁸⁵.

מדת חסידות שפודין⁸⁶ מע"ש בזמן הזה בשווי כדרך שפודין אותו בפני הבית⁸⁷, והורו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוטה⁸⁸ לכתחלה בזה"ז פודה, ויאמר⁸⁹ הוא וחומשו יהא מחולל על פרוטה זו או על פרוטה ממטבע זה. לא יהיה זה חמור מן הקודש ומשליך הפרוטה לים הגדול. אבל לשאר נהרות צריך לשחקה תחלה.

וכן אם חילל מעשר, שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות, הרי זה מחולל, ושורף את הפירות שחילל עליהם, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים. ולכן יקצצנה לשנים או לשלשה וישליך החתיכות לנהר, או ישליכנה לבור עמוק, שילך לאיבוד, או ישחוק ויזרהו לרוח כדי שלא יבא לידי תקלה שישקול בה משקלות וכדומה.

⁸³ ר"י קורקום ואו"ש וכן מוכח בירו' ריש מע"ש דקבעי לאוקמי מתני' כר"מ ואפ"ה תנן נותנין מתנה ובוזה מיושב מה שנתקשה בזה בתוס' אנשי שם ריש מע"ש ובמשנה ראשונה ועי' בשנו"א פ"ד דמע"ש סוף מ"ג.
⁸⁴ ועיין בבספ משנה בשם ר"י קורקום וכ"ה בשיטה לא נודע למי ובתוס' ר"י הזקן קדושין נ"ד ב' ובמאירי שם שאף על גב דרבנו פסק לעיל פ"ב ה"י ובכמה מקומות דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי כאן אין שייך לומר דנעשה ממון גבוה לפני שהורמו כיון דעדיין אין אסורין חוץ לירושלים ואין עליהן קדושת מע"ש. ושיטת רש"י דכיון דק"ל כמי שהורמו א"א לתת במתנה אפי' בטבלו אא"כ נתן לו קודם מירוח. כמבואר בעה"ש.
⁸⁵ דכיון שנתן לו בטבלו זכה בו ויכול להפריש המעשרות ואז יהא המע"ש שלו שיצטרך להוסיף עליו חומש כשיפדנו

⁸⁶ רמב"ם שם פרק ב הלכה ב שו"ע ונו"כ יו"ד שלא קלג

⁸⁷ שאז ה"א אסור לפדות רק בשווי [וגם בבית שני שה"י מדרבנן לפ"ד רבנו ספ"א דתרומות] ומ"מ בדיעבד גם בזמן הבית אם פדה שוה מנה על שוה פרוטה מחולל כמו בהקדש. ודעת הגר"א שאין בזה מדת חסידות אלא דלהפוסקים דמע"ש ממון הדיוט הוא צריך מדינא לפדותו בשווי גם בזה"ז אבל לרבנו וש"פ שפסקו דממון גבוה הוא מותר גם לכתחלה לפדותו בזה"ז על פרוטה וכן המנהג, ובחדרי דעה כ' דאפשר שאין להרבות מפרוטה משום חשש תקלה.

⁸⁸ ודוקא במטבע אבל לא בחפץ ששוה פרוטה דבעינן כסף צורה וגם לא בפחות מפרוטה. ביאור הגר"א יו"ד סי' רצ"ד סקב"א ול' הריטב"א החדשות בניטין ס"ה א' על שוה פרוטה לאו דוקא:

⁸⁹ תוס' ב"מ נ"ד א' וכ"ה בתוס' הרא"ש שם ובתוס' שני' שמובא בשמ"ק וכן בתו' ר"ה ל"א ב' ד"ה וביקש וכן מנהגינו ע"פ מרן ז"ל וכ"ה בחזו"א דמאי סי' ג' סקמ"ז ועי' בריטב"א ב"מ נ"ד א' בתו' דדעתו דא"צ לומר הוא וחומשו וכ"ן דעת הכו"פ פ"מ ומ"מ כ' הכו"פ דטוב לאומרו ועי' בקה"י לאאמור"ר זללה"ה זרעים סי' כ"ב הסבר על זה וראיתי בס' מנחת שלמה סי' ע"א סקב"ב דטוב שיכין שמוסיף חומש רק על עיקר המעות ולא על החומשין וכדלק' פ"ה ה"ג ובדיעבד מהני גם אם לא כיון ע"ש וע"ל בפ"ט בצה"ל אות קי"ח בשם השאלות. ציון ההלכה שם כב

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ומנהגינו לייחד מטבע גדולה וכל פעם שיש לו מע"ש מחלל כל המע"ש על פרוטה מהמטבע הגדולה⁹⁰, וכשנתמלא המטבע הגדולה מחללה על מטבע של פרוטה חוץ מפרוטה חמורה שבה⁹¹ כדלקמן פ"ה ה"ה סקל"ד והפרוטות האלו לא יחזור לחללם על מטבע אחרת שאין נוהגין לחלל המטבע השני אלא ישמרו עד שעת הביעור ואז יבערם מן העולם.

יא. הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה ... כגון דיהיב נשהוא סמדר

כבר התבאר שהרוצה לפדות נטע⁹² רבעי⁹³ פודהו כמעשר שני⁹⁴, ואם פדהו לעצמו⁹⁵ מוסיף חומש. והרי הוא ממון גבוה כמעשר⁹⁶, לפיכך אינו נקנה

⁹⁰ ומכיון שמע"ש שאין בו ש"פ א"א לחללו על פרוטה ואין עצה רק לחללו על מטבע שכבר יש בו פרוטה מע"ש וכן אם אין בחומשו שוה פרוטה, ודוקא אם יש במטבע מעשר החייב כמעשר שמחלל עכשיו אבל אם מעות הראשונות מפירות אילן או ירק ועכשיו מחלל דגן תירוש ויצהר לא מהני מעות הראשונות ואצ"ל אם הראשונות ספק ועכשיו ודאי וכן אם הראשון לקוח והשני שלו ולכן יזהר שלא יהא אותו מעשר שאינו ש"פ חמור מאותו שה' בו ש"פ כיצד החמור מכולן הוא ה' מיני דגן וזיתים וענבים שעיקר חיובם מה"ת, וירק חיובו מדרבנן, וכן מה שמירח בעה"ב ע"מ למכרו אינו חייב אלא מדרבנן וקל ממה שנתמרח שלא ע"מ למכרו, ואם למשל פדה במטבע רק ירק אינו יכול לפדות ענבים שאין מע"ש שלהם ש"פ שהרי ירק יש בו רק שתי מדרבנן וענבים חד דרבנן.

וראוי שישתדל כל אדם שיהי' לו במטבע שלו פרוטה מע"ש ודאי מדגן תירוש ויצהר של מי שצמח בשדהו ובעל השדה חילל עליו שהוא החמור ביותר [וזה נקרא פרוטה חמורה] ואז יוכל לחלל עליו תמיד כל פחות מש"פ וכשנתמלא המטבע ומחללה על פרוטה אחרת יאמר פרוטה החמורה של מע"ש ישאר מע"ש והמותר מע"ש שבמטבע זה מחולל הוא וחומשו על מטבע השני כדי שיוכל אח"כ לחלל על מטבע זו פחות מש"פ

פרוטה חמורה של מע"ש מהני לנטע רבעי ושל רבעי מהני למע"ש וכן אם יש לו פירות חצי פרוטה מע"ש וחצי פרוטה נ"ר מצטרפין ויכול לעשות מהן פרוטה חמורה. דרך אמונה שם פרק ה הלכה ה

⁹¹ כן הורה מרן ז"ל וכ"כ בקו' ה' תרו"מ שהדפים ר"ז שפירא ז"ל שאת המטבע צריך לאבד. דרך אמונה שם י רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ט הלכה ב

⁹³ ובזמן הזה, מחללים את הפירות על מטבע, והפירות מותרים באכילה בכל מקום. דיני חילול פירות נטע רבעי שווים לדיני חילול "מעשר שני" כמבואר ברמב"ם שם הלכה א

⁹⁴ וכשהוא פודה מברך אקב"ו על פדיון רבעי ויתבאר לקמן ה"ו בעזה"י ואפשר לצרף חצי פרוטה ממע"ש וחצי מנ"ר ולחללן יחד על פרוטה וגם לעשות מהן פרוטה חמורה

⁹⁵ אבל אם פדהו לחברו אין מוסיף חומש כדן מע"ש ברמב"ם שם פ"ה

⁹⁶ היינו שמותר ליתנו במתנה אבל אינו נקנה דלאו ממון הוא וכנ"ל שם וכן אין יכול למכרו ולהפקירו ולהקדישו

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

במתנה אלא אם נתנו סמדר⁹⁷, ודינו בשאר הדברים⁹⁸ לענין אכילה ושתייה⁹⁹ ופדייה כמעשר. ובוה"ז פודהו על פרוטה כמע"ש.

היות שכהיום¹⁰⁰ מצויים פירות אילן שהנם משנה הרביעית של גידול האילן ופירות אלו אסורין באכילה בלי פדיון, נכון לפדות כל פירות האילן שאינו יודע אם עברה עליהן כבר השנה הרביעית, ע"כ אחר שהפריש תרו"מ מפירות האילן יוסיף את המלים האלה, ואם הם נטע רבעי יהיו מחוללים הם וחומשם¹⁰¹, בפרוטה שבמטבע שיחדתיו לחילול מע"ש ורבעי.

יב. ודלא כר' יוסי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי

כבר התבאר במסכת פסחים דף נב: שענבים¹⁰², זיתים וחרובים, אינם אסורים משום ערלה עד שיעשו בוסר. ויש אומרים דבשאר פירות כבר כשהם סמדר הם אסורים משום ערלה. ויש חולקים ואומרים שכן הדין גם בשאר הפירות, שאינם נאסרים משום ערלה עד שיגיעו לכלל בוסר.

איסור ערלה חל גם על ענבים שלקו ואינן נגמרים בבישולם, והיינו ענבים שנתקלקלו [ושהפילתם הרוח]. וכן דין ערלה נוהג גם בתמרים שאינם מתבשלים על האילן. [וכדי שיהיו ראויים לאכילה נותנים אותם במחצלת או בעפר, על מנת שיתחממו ויוכשרו לאכילה].

והסמדר י"א שהוא שלב הפרח שממנו הפרי וי"מ כשנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעצמו קרוי סמדר אבל בוסר ופגים קדושין בערלה וברבעי והיינו הגפנים משיגרעו שיהי' בהן גרעין והזיתים משיניצו שיראו בהן הנצנים והחרובין משישלשלו. הוא כשהענפים נמשכים וגדלים ומכבידים ותלולים כעין שלשלת.

⁹⁷ הגירסא ברמבם לפנינו בוסר ועיין ובכסף משנה הקשה דלא מצינו אלא סמדר כדלקמן שם הי"ג דהיינו בעודו פרח או מיד שנפל הפרח אבל לפני עונת המעשרות אף שאין נפדה ומ"מ קדוש וכן נראה שהסכים בחזו"א שביעית סי' ז' סק"כ ואולי צ"ל כאן א"כ נתנו סמדר. דרך אמונה שם יח

⁹⁸ עיי"ש ברמב"ם שאין פודין אותו עד שיגיעו לעונת המעשר שנאמר להוסיף לכם תבואתו עד שיעשה תבואה, ואין פודין אותו במחובר כמעשר שני והרי הוא ממון גבוה כמעשר, לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם נתנו בוסר, ועיי"ש בדרך אמונה

⁹⁹ שלא ניתן אלא לאכילה ושתי' וסיכה כמע"ש וכן כל הפרטים

¹⁰⁰ קו' ה' תרו"מ שהדפים ר"ז שפירא ז"ל ע"פ מרן

¹⁰¹ בשאלות קדושים סי' ק' משמע דבוה"ז או בחו"ל שמחללין שוה מנה על פרוטה א"צ להוסיף חומש ועיין דרך אמונה שם פ"ב בציון ההלכה אות כ"ב, ונכון להוסיף ואם אין בו ש"פ יהא מחולל בשויו.

¹⁰² רמב"ם ודרך אמונה הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ט הלכה יג

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

יג. משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתיים נותן סלע ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו

הלוקח בירושלים פירות חולין¹⁰³ בסלע של כסף מעשר שני, ומשך הפירות, וכיון דהפירות של חולין הם נקנין במשיכה כדין ממלטלין¹⁰⁴. ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתיים¹⁰⁵, ה"ז מפריש עליהן סלע נוסף, מלבד מה שייתן למוכר¹⁰⁶, שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה, ואותו סלע יחללו על הפירות שמשך¹⁰⁷.

ואם לקח פירות¹⁰⁸ מעשר ומשך מחברו מעשר שני בסלע. וקודם ששילם נתייקר כמות זו של פירות ועמד בב' סלעים. א"צ ליתן לחברו רק הסלע שפסק. מדקנה ממנו במשיכה. אבל קדושת מעשר שני לא נפקע מהפירות עד אחר ששילם. לכך הסלע האחר יאכלו הלוקח בתורת מעשר שני.

¹⁰³ רמב"ם שם פרק ח הלכה ז

¹⁰⁴ עי' חזו"א שביעית סי' י' סק"ג

¹⁰⁵ נמצא שהפירות עדיין לא נכנסו בקדושת מע"ש שבנתינת הכסף חל הפדיון

¹⁰⁶ והטעם שלהמוכר כיון שמשך כבר קנה את הפירות ואין חייב לתת לו אלא סלע כמו שהיו שוין בשעת מכירה אבל מ"מ מעות המע"ש עדיין לא נתחלל כ"ז שלא נתן את הכסף ועתה שוה הפירות ב' סלעים ולכן נותן להמוכר סלע א' וסלע שניה יחלל מעות מע"ש ויהא שלו נמצא המעשר תופס כאן עוד סלע

¹⁰⁷ ולבאורה נראה שאין מוכרח לעשות כן אלא יכול להשאיר חצי הפירות חולין אבל כיון שאין יודע איזה המע"ש שנתחלל עליהן ואיזה החולין ומוכרח לנהוג בשניהן קדושת מע"ש לכן מוטב לו לחלל עוד סלע של מע"ש עליהן בכ"מ שהן ואוכל הכל בקדושת מעשר. דרך אמונה שם ס

¹⁰⁸ הלכתא גבירתא מעשר שני פרק ד הלכה ו על פי פירוש המפרשים שם במשנה שהפירות מעשר וראב"ד כאן בהשגות.